

Z kroniki naukowej

DOROBEK I ZADANIA OŚRODKA BADAŃ NAUKOWYCH W KOSZALINIE

Ośrodek Badań Naukowych w Koszalinie został utworzony we wrześniu 1965 r. przy Koszalińskim Towarzystwie Społeczno-Kulturalnym, w ramach którego rozwija swoją działalność do chwili obecnej. Niedawno więc obchodził on 5-rocnicę swego istnienia. Ten skromny jubileusz skłania do podsumowania dotychczasowego dorobku oraz nakreślenia kierunków działania na lata następne, co jest przedmiotem tego artykułu.

Utworzenie Ośrodka Badań Naukowych (OBN) poprzedziło szereg inicjatyw, mających na celu stworzenie choćby najskromniejszych warunków prowadzenia prac naukowo-badawczych w regionie koszalińskim. W chwili gdy organizowano OBN, w województwie nie było jeszcze uczelni typu akademickiego i zaledwie kilka osób posiadało stopień naukowy doktora. Wobec braku własnej kadry i odpowiednich placówek badania w Koszalińskim podejmowali naukowcy z innych ośrodków, głównie poznańskiego, szczecińskiego, toruńskiego i gdańskiego. Początki własnych, zorganizowanych prac naukowo-badawczych przypadają na koniec lat pięćdziesiątych. Wykazujący od szeregu lat wiele inicjatywy Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego w Słupsku zorganizował w 1958 r. Stację Naukową. Rok później w Koszalinie powstało Koszalińskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, które w marcu 1964 r. dało początek Sekcji Badań Naukowych i Popularyzacji Wiedzy nowo powstałego Koszalińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego (KTSK). Staraniem działaczy tego Stowarzyszenia i przy poparciu władz wojewódzkich po upływie 1,5 roku powstał Ośrodek Badań Naukowych¹.

Organizatorem i pierwszym kierownikiem OBN była dr B. Chmielewska, która do końca stycznia 1968 r. łączyła to stanowisko z funkcją kierownika Pracowni Socjologicznej. Równocześnie działalność rozpoczęła Pracownia Historyczna, której kierownikiem został dr H. Rybicki. W grudniu 1965 r. przyjęto trzecią osobę, pracującą w OBN na stanowisku pracownika technicznego.

W późniejszym okresie w obsadzie personalnej zachodziły liczne zmiany, z których wymienimy tu jedynie najważniejsze. W listopadzie 1967 r. na skutek zapotrzebowania społecznego utworzone kolejne dwie pracownie: Geograficzno-Ekonomiczną i Ekonomiki Rolnej. Ich kierownikami zostali: mgr E. Z. Zdrojewski i mgr inż. S. Królikowski. Pracownia Ekonomiki Rolnej po kilku miesiącach została rozwiązana, a zapoczątkowaną przez nią problematykę badawczą przejęła Pracownia Geograficzno-Ekonomiczna.

Na początku 1968 r. połączono funkcje sekretarza generalnego Zarządu Głównego KTSK i dyrektora OBN, które powierzono drowi A. Czarnikowi. Z dniem 1 IX 1968 r. na stanowisko kierownika Pracowni Historycznej przyjęty został mgr T.

¹ Obszerniej na ten temat pisali m. in.: E. Buczak (*Cztery lata działalności KTPN. „Zapiski Koszalińskie”* nr 2/18, 1964, ss. 124-127, tegoż, *Badania naukowe w Koszalińskim. „Zapiski Koszalińskie”* nr 1/19, 1962, ss. 37-38); J. Narkowicz (*Z doświadczeń Koszalińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego, „Kultura i Społeczeństwo”* nr 2, 1966, ss. 177-185; tegoż, *Z działalności Koszalińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego. Rocznik Koszaliński* nr 2, 1966, ss. 212-222); Z. Piotrowski (*Ośrodek Badań Naukowych w Koszalinie. „Przegląd Zachodni”* nr 2, 1966, ss. 399-403).

Gasztold, który w grudniu następnego roku uzyskał stopień naukowy doktora. Doktorowi H. Rybickiemu powierzono obowiązki redaktora wydawnictw KTSK. Z początkiem maja 1969 r. został zatrudniony na pełnym etacie mgr E. Z. Zdrojewski. W końcu stycznia 1970 r. powierzono mu funkcje sekretarza generalnego ZG KTSK i dyrektora OBN. Stanowisko kierownika Pracowni Geograficzno-Ekonomicznej objęła z dniem 1 kwietnia 1970 r. mgr M. Stachowska. Po odejściu z końcem sierpnia 1970 r. dr B. Chmielewskiej, na kierownika Pracowni Socjologicznej powołano z dniem 1 XI tegoż roku mgr E. Piotrowską. W końcu 1968 r. utworzono stanowisko (pełny etat) redaktora wydawnictw KTSK, które objęła mgr Jadwiga Wojciechowska, zatrudniona wcześniej w OBN na stanowisku asystenta.

Aktualnie w Ośrodku Badań Naukowych pracuje pięć osób. Obsługę techniczną Ośrodka zabezpiecza Biuro Zarządu Głównego KTSK. OBN posiada również z KTSK wspólny budżet.

Prace badawcze rozpoczęły więc dwie pracownice. Specyfiką koszalińskiego ośrodka naukowego jest to, że rozwija on działalność naukowo-badawczą przy bardzo skromnej obsadzie personalnej. Ośrodek realizuje swoje zadania opierając się przede wszystkim na stosunkowo licznym gronie współpracowników. W początkowym okresie było ich niewielu ponad 40: Pracownia Historyczna skupiła ich 12 (w tym 10 magistrów historii i 2 studentów WSNS), z Pracownią Socjologiczną nawiązało kontakt 30 osób, w tym tylko 4 socjologów (większość stanowili geografowie, ekonomiści, pedagodzy, poloniści, studenci WSNS i in.).

Istniejące od kilku lat trzy pracownice skupiają aktualnie ponad 110 współpracowników, w tym Historyczna około 40, Socjologiczna 30 i Geograficzno-Ekonomiczna 40. Większość stanowią zatrudnieni w różnych instytucjach i zakładach pracy mieszkańcy Koszalina i Słupska, którzy przygotowują prace dyplomowe i magisterskie względnie kontynuują studia podyplomowe. Wśród współpracowników jest obecnie około 25 doktorów i docentów, a dalsza grupa złożona z około 25 osób uczestniczy w seminariach doktoranckich. Dążeniem OBN jest, aby grono współdziałających z nim osób podejmowało tematy związane z regionem, na które istnieje zapotrzebowanie społeczne. W praktyce postulat ten jest na ogół spełniany.

Związek współpracowników z Ośrodkiem Badań Naukowych przedstawia się dość różnie. Jest to uwarunkowane szeregiem czynników. Osoby związane na trwałe z regionem, posiadające odpowiednie przygotowanie i wykazujące zainteresowania naukowe wiązały się z Ośrodkiem najmocniej. Stosunkowo najluźniej kontakty z OBN potraktowało dość liczne grono osób, które w początkowym okresie wykazały zainteresowanie inicjatywami podejmowanymi przez Pracownię Socjologiczną.

Organizacja pracy, oparta w głównej mierze na zaangażowaniu się osób o dość zróżnicowanym przygotowaniu, różnorodnych zainteresowaniach i niezbyt mocno związanych z Ośrodkiem jest niezwykle trudna. W warunkach województwa koszalińskiego jest to najlepsze z możliwych rozwiązań, jednak w praktyce nastęcza wiele kłopotów. W tej sytuacji niektóre zamierzenia naukowo-badawcze pozostają niekiedy w sferze życzeń, a podejmowane tematy często wynikają z konkretnych możliwości i zainteresowań poszczególnych współpracowników. Trzeba tu dodać, że w przeważającej mierze udaje się jednak odpowiednio ukierunkować ich zainteresowania.

Główne cele i zadania Ośrodka Badań Naukowych określa statut KTSK, każdorazowy Zjazd towarzystwa oraz regulamin i wytyczne Prezydium Zarządu Głównego stowarzyszenia, w ramach którego OBN rozwija swoją działalność. Do najważniejszych zadań Ośrodka, które warto tutaj przytoczyć choćby w wielkim skrócie, należy: inspirowanie i prowadzenie badań naukowych nad różnorodną problematyką regionu, udzielanie pomocy osobom podejmującym prace badawcze, przygotowywanie do druku prac naukowych i popularno-naukowych, organizacja seminariów i konferencji naukowych, popularyzacja wiedzy o regionie. Bardziej szczegółowe zadania na poszczególne lata wytycza Rada Naukowa, która w okresie od

grudnia 1965 r. do końca 1967 r. pracowała w składzie 16 osób, a od początku 1968 r. do chwili obecnej skupia 33 osoby. W jej skład wchodzi przedstawiciele środowisk naukowych Gdańska, Poznania i Szczecina oraz grupa pracowników naukowych, działaczy społeczno-oświatowych i gospodarczych z Koszalina i Słupska. Radzie Naukowej przewodniczy od samego początku prof. dr Władysław Markiewicz, dyrektor Instytutu Zachodniego w Poznaniu.

Rola Rady Naukowej nie ogranicza się do zatwierdzenia sprawozdań i opiniowania planów badawczych. Przede wszystkim czuwa ona w okresach między kolejnymi zebraniem nad realizacją swoich postanowień. Poszczególni jej członkowie służą na co dzień radą, są konsultantami, recenzentami opracowań, prelegentami na seminariach i odczytach organizowanych przez pracownię OBN.

Zgodnie z wytycznymi władz KTSK, Rady Naukowej i potrzebami regionu poszczególne pracownie podejmowały dotychczas różnorodną tematykę badawczą, którą niżej w dużym skrócie przedstawiono.

Pracownia Historyczna podjęła badania nad: historią Pomorza Zachodniego w XIX w. i na początku XX w., różnorodnymi aspektami ruchu hitlerowskiego na Pomorzu Zachodnim, sytuacją ludności rodzimej, robotników przymusowych i jeńców wojennych na ziemi koszalińskiej, historią walk o wyzwolenie ważniejszych miejscowości, organizacją władzy ludowej, działalnością partii i stronnictw politycznych w pierwszych latach po zakończeniu II wojny światowej, rozwojem szkolnictwa w okresie powojennym, dziejami niektórych miast i powiatów.

Pracownia Socjologiczna zajmowała się przede wszystkim: społeczno-ekonomicznymi problemami rybaków morskich, różnorodną problematyką młodzieży, — społecznymi i ekonomicznymi problemami PGR, stabilizacją mieszkańców Koszalina, rolą instytucji i zakładów pracy w rozwoju życia kulturalnego w Słupsku, działalnością samorządu mieszkańców Koszalina, społecznymi uwarunkowaniami wyboru zawodu, procesami adaptacji absolwentów wyższych uczelni, czytelnictwem książek i in.

Pracownia Geograficzno-Ekonomiczna zajęła się: niektórymi aspektami migracji ludności w województwie, przemianami ilościowymi i strukturalnymi mieszkańców regionu, wybranymi zagadnieniami z zakresu osadnictwa, niektórymi problemami rozwoju przemysłu, rolnictwa i innych dziedzin gospodarki, różnymi aspektami rozwoju turystyki, analizą warunków naturalnych z punktu widzenia potrzeb rolnictwa, przemysłu i turystyki, badaniami monograficznymi niektórych powiatów.

Szereg tematów badawczych i opracowań Ośrodek podjął i wykonał na zlecenie określonych instytucji oraz przedsiębiorstw. Do nich należy: Wojewódzkie Zjednoczenie PGR, WKKFiT, Prezydium MRN w Koszalinie i Słupsku, Prezydium PRN w Złotowie, Miastku, Szczecinku, Białogardzie, Koszalinie i Drawsku Pomorskim. Przedsiębiorstwa rybołówstwa morskiego partycypują w kosztach prowadzonych badań w środowisku rybaków morskich. Koszty opracowania i druku niektórych pozycji książkowych pokrył Wydział Propagandy KW PZPR, w finansowaniu innych partycypowała Okręgowa Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich, szereg prac publikuje na koszt własny Wydawnictwo Poznańskie.

W wyniku prowadzonych badań przygotowano do druku wiele pozycji książkowych oraz kilkaset artykułów, notatek i recenzji. Dotychczas ukazały się:

I. Wydawnictwa zwarte

1. *Koszalińskie w dwudziestoleciu*. Praca zbiorowa pod red. B. Drewniaka, H. Rybickiego i W. Jędrzejczaka. Wydawnictwo Poznańskie, 1966, 362 ss.
2. *Zbrodnie hitlerowskie na Ziemi Koszalińskiej w latach 1933-1945*. Praca zbiorowa pod red. A. Czechowicza. Koszalin 1968, 191 ss.

3. *Uczniowie i absolwenci szkół województwa koszalińskiego*. Praca zbiorowa pod red. B. Chmielewskiej. Wydawnictwo Poznańskie, 1968, 308 ss.
4. R. Kukier, *Kaszubi bytowski*, Wydawnictwo Morskie, Gdynia 1968, 464 ss.
5. *Ziemia Złotowska*. Praca zbiorowa pod red. W. Wrzesińskiego. Wydawnictwo Morskie, Gdańsk 1969, 308 ss.
6. *Koszalińskie. Rozwój województwa w Polsce Ludowej*. Praca zbiorowa pod red. A. Czarnika. PWN, Warszawa 1970, 226 ss.
7. *Pogranicze i Kaszuby w latach terroru*, Praca zbiorowa pod red. A. Czechowicza. Koszalin 1970, 196 ss.
8. *Lata pionierskiego trudu*. Wyboru wspomnień dokonali: Z. Głowacki i J. Narkowicz. Koszalin 1970, 376 ss.
9. E. Manikowski, *Procesy adaptacji absolwentów wyższych uczelni zamieszkałych w Koszalińskim*. PWN, Warszawa 1970, 78 ss.
10. *Lata trudnej służby. Wspomnienia koszalińskich milicjantów 1945 - 1949*. Wyboru wspomnień dokonali: A. Czechowicz i Z. Głowacki. Koszalin 1970, 135 ss.
11. *Krajobraz i przyroda Ziemi Koszalińskiej*. Praca zbiorowa pod red. J. Cieplicka, J. Narkowicza, R. Śpiewakowskiego. Koszalin 1970, 214 ss.
12. *Dzieje Ziemi Miasteckiej*. Praca zbiorowa pod red. H. Rybickiego. Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1971, 304 ss.
13. *Dzieje Ziemi Szczecineckiej*. Praca Zbiorowa pod red. A. Czarnika. Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1971, 326 ss.
14. E. Piotrowska, *Książka w życiu społeczeństwa kołobrzeszkiego*. Koszalin 1971, 195 ss.
15. *Informator o ośrodkach turystycznych województwa koszalińskiego*. Praca zbiorowa pod red. B. Czerwińskiego, Koszalin 1971, 132 ss.
16. B. Czerwiński, *Słupsk i okolice — przewodnik*. Wydawnictwo Poznańskie, 1971, 104 ss.
17. T. Garczyński, *Połczyn Zdrój i okolice — przewodnik*. Wydawnictwo Poznańskie, 1971, 128 ss.
18. B. Chmielewska, *Współgospodarze miastem. Z badań w Koszalinie*. Instytut Zachodni, Poznań 1971, 264 ss.
19. T. Gasztold, *Polacy na robotach przymusowych w rolnictwie Pomorza Zachodniego, 1939 - 1945*. Wydawnictwo Morskie, Gdańsk 1971, 291 ss.
20. E. Z. Zdrojewski, *Procesy przemian demograficznych w województwie koszalińskim w latach 1946 - 1968*. PWN, Poznań-Koszalin 1972, 164 ss.
21. K. Pelczar, *Osadnictwo rolne w powiecie miasteckim 1945 - 1947*, Koszalin 1972, 40 ss.

Przeciętnie rocznie przygotowuje się do druku w ramach Ośrodka około 20 prac.

II. Wydawnictwa seryjne.

A. *Biblioteka Słupska*. Wydawca: Stacja Naukowa PTH w Słupsku, Wydawnictwo Poznańskie.

1. H. Rybicki, *Partie i stronnictwa polityczne na Pomorzu Zachodnim w latach 1945 - 1947*, tom 18, 1967, 189 ss.
2. A. Czarnik, *Ruch hitlerowski na Pomorzu Zachodnim 1933 - 1939*, tom 22, 1969, 176 ss.
3. B. Chmielewska, *Spoleczno-kulturowe mechanizmy i kierunki awansu młodego pokolenia*, tom 23, 1970, 145 ss.
4. T. Szrubka, *Szkolnictwo koszalińskie w latach 1945 - 1968*, tom 24, 186 ss.

B. *Koszalińskie Studia i Materiały* — wydaje OBN, seria nienumerowana.

1. *Koszalińskie Studia i Materiały*. Praca zbiorowa, 1970, 156 ss.
2. *Spoleczne problemy Koszalina*. Praca zbiorowa pod red. B. Chmielewskiej, 1970, 120 ss.
3. J. Stępień, *Gospodarka i szkolnictwo w podregionie słupskim*, 1970, 188 ss.
4. *Z koszalińskiego 25-lecia*. Praca zbiorowa, 1970, 170 ss.
5. *Spoleczne i ekonomiczne problemy PGR*. Praca zbiorowa pod red. B. Chmielewskiej, 1971, 281 ss.
6. *Podstawowe problemy rozwoju powiatu koszalińskiego*. Praca zbiorowa pod red. E. Z. Zdrojewskiego, 1971, 221 ss.
7. *Z dziejów Ziemi Koszalińskiej w XIX i XX w.* Praca zbiorowa pod red. A. Czechowicza, 1971, 155 ss.

C. *Biblioteka Popularnonaukowa* — wydaje OBN, seria zapoczątkowana w 1970 r.

1. A. Czechowicz, „*Głos Pogranicza*” i „*Głos Pogranicza i Kaszub*”, 1970, 95 ss.
2. Z. Głowacki, *Z lat 1945 - 1955. Szkice o sytuacji politycznej na Pomorzu Zachodnim*, 1971, 92 ss.
3. J. Miller, *PPR w Koszalinie 1945 - 1948*. Koszalin 1972, 64 ss.

III. Wydawnictwa periodyczne

A. *Rocznik Koszaliński*. Dotychczas ukazało się siedem tomów w objętości od 17 do 24,5 ark. wyd. Wydawcą pierwszego numeru były KTSK i Oddział PTH w Słupsku, numery następne wydaje OBN KTSK (do trzeciego numeru włącznie za pośrednictwem Wydawnictwa Poznańskiego).

B. „*Zapiski Koszalińskie*”, numery od 18 do 36 oraz dwa zeszyty specjalne — *Koszalin literacki* (1966) i *Koszalin artystyczny* (1970). W latach 1958-1963 periodyk ten był wydawany przez inne instytucje. W 1968 r. ukazał się ostatni, 36 numer.

C. „*Pobrzeże*”, miesięcznik społeczno-kulturalny, pismo KTSK ukazujące się od marca 1969 r. Wydaje RSW „Prasa”.

Z około 350 artykułów, notatek i recenzji, które opracowali w latach 1966 - 1970 pracownicy i osoby współpracujące z OBN większość publikowano w *Roczniku Koszalińskim*, „*Zapiskach Koszalińskich*” oraz w publikacjach zbiorowych przygotowanych do druku w ramach Ośrodka. Szereg artykułów, informacji i recenzji zamieściły periodyki ukazujące się poza województwem koszalińskim. Wymienić tu przede wszystkim należy: „*Przegląd Zachodnio-Pomorski*”, „*Kultura i Społeczeństwo*”, „*Życie Szkoły Wyższej*”, „*Archeion*”, „*Czasopismo Geograficzne*”, „*Biuletyn Informacyjny GKKFiT*” i inne.

Koszalińskiemu Towarzystwu Społeczno-Kulturalnemu powierzono m. in. funkcję koordynatora wydawnictw związanych z regionem. W praktyce zadania te realizuje Sekcja Wydawnicza, działająca przy ZG KTSK.

Podejmowaniu i realizacji szeregu inicjatyw wydawniczych sprzyja szerokie zapotrzebowanie na publikacje o tematyce regionalnej. Dają wyraz temu liczne instytucje i organizacje społeczne; dowodem tego jest również duży popyt na niektóre pozycje — np. zeszyt *Koszalińskich Studiów i Materiałów* zatytułowany *Z koszalińskiego 25-lecia* zniknął z półek księgarskich w ciągu dwóch miesięcy.

Większość publikacji przygotowywanych wyłącznie w ramach OBN lub w współpracy z Wydziałem Propagandy KW PZPR, redakcją *Biblioteki Słupskiej*, Okręgową Komisją Badania Zbrodni Hitlerowskich, Muzeum Pomorza Środkowego i innymi KTSK wydaje we własnym zakresie. Drukują je Koszalińskie Zakłady Graficzne. Istotne znaczenie dla naszych poczynań wydawniczych posiada stały kontakt z Wydawnictwem Poznańskim, które co roku przyjmuje do druku po kilka prac. W

mniejszym zakresie kontynuowana jest również współpraca w Wydawnictwem Morskim w Gdańsku. Ostatnio nawiązano również kontakt z Oddziałem PWN w Poznaniu.

Ważnym i stale rozwijanym nurtem pracy Ośrodka jest popularyzacja wiedzy o regionie. Oprócz wydawnictw, które w dużym stopniu rolę tę spełniają — zadanie to realizuje się poprzez organizację seminariów, konferencji i sesji naukowych, a ostatnio również w ramach tzw. studiów wiedzy o regionie.

Poszczególne pracownice OBN organizują co roku 6-10 seminariów, w których uczestniczą przede wszystkim ich współpracownicy. Tematyka tych spotkań wiąże się z podejmowaną problematyką badawczą, a ponadto obejmuje zagadnienia metodologiczne, dyskusje nad ciekawymi pozycjami książkowymi, projektami ankiet itp. Prelegentami są najczęściej pracownicy naukowcy z Gdańska, Poznania, Szczecina i Warszawy. Zebrania te są przez współpracowników traktowane jako jedna z form samokształcenia.

W latach 1965 - 1971 Ośrodek Badań Naukowych był organizatorem względnie współorganizatorem około 30 sesji i konferencji naukowych.

Z ważniejszych konferencji organizowanych przez historyków należy wymienić sesję poświęconą wynikom badań archeologicznych na Pomorzu Zachodnim (1966), sesję poświęconą XX-rocznicy zjednoczenia ruchu robotniczego (1968), XXX-rocznicy napadu hitlerowskiego na Polskę (1969), XXV-rocznicy powrotu ziemi koszalińskiej do Macierzy (1970), XX-rocznicy procesu norymberskiego oraz seminarium na temat historycznych i etnograficznych problemów badawczych Krajny Złotowskiej. Pracownia Socjologiczna zorganizowała m. in. sesję poświęconą problematyce młodzieżowej (1966) oraz społecznym problemom PGR (1968). Geografowie byli współorganizatorami ogólnokrajowego Zjazdu PTG w Koszalinie (1967), a w 1970 r. — oprócz udziału w przygotowaniu sesji poświęconej XXV-rocznicy wyzwolenia ziemi koszalińskiej — Pracownia Geograficzno-Ekonomiczna była współorganizatorem ogólnokrajowej konferencji poświęconej „problemom wypoczynku po pracy”, która odbyła się w Słupsku.

Kierownicy pracowni i niektórzy współpracownicy utrzymują stały kontakt z różnymi ośrodkami naukowymi w kraju. Wyrazem tego jest ich udział w kilkunastu konferencjach naukowych organizowanych w Warszawie, Gdańsku, Krakowie, Łodzi, Opolu, Poznaniu, Szczecinie i Wrocławiu. W kilku przypadkach powierzono im przygotowanie i wygłoszenie referatu lub komunikatu.

Poszczególne pracownice w porozumieniu z niektórymi organizacjami i stowarzyszeniami organizują odczyty dla aktywnego społeczno-oświatowego, załóg większych zakładów pracy, a w sezonie letnim — także dla wczasowiczów i młodzieży przebywającej na koloniach i obozach. W powiatach objętych badaniami morfologicznymi organizowane są przy udziale władz miejscowych tzw. studia wiedzy o regionie. Pierwsze tego typu studium istniało na przełomie lat 1969/1970 w Miastku. W jesieni 1970 r. zorganizowano wspólnie z Klubem MPiK centralne studium w Koszalinie, a ponadto w Białogardzie, Czaplunku, Darłowie, Drawsku Pom., Kołobrzegu, Karlinie, Krajence, Połczynie Zdroju i Szczecinku. Organizacja cyklu spotkań z badaczami i autorami różnych opracowań stwarza dobrą okazję do przedyskutowania wielu zagadnień. Przynosi to korzyści zarówno prelegentom, jak i uczestnikom spotkań.

Wyżej wspomniano, iż w chwili organizowania OBN nie było w województwie wyższych uczelni i odpowiednich kadr, a nieliczne grono osób nieśmiało podejmowało zakrojone na niezbyt szeroką skalę badania. Początki nie były zatem łatwe. Brak tradycji, biblioteki naukowej, odpowiednio wyposażonych pracowni itd. nie stwarzały zbyt obiecujących warunków startu. Wysiłek nielicznej grupy organizatorów, życzliwość i poparcie władz wojewódzkich oraz pomoc sąsiednich ośrodków naukowych — dały jednak dobre rezultaty. Dał temu wyraz na jednym z zebrań Rady Naukowej jej przewodniczący — prof. dr W. Markiewicz — stwierdzając: „Bogaty dorobek

i ambitne plany na przyszłość — to czynniki, które stawiają OBN na pierwszym miejscu przed niektórymi placówkami tego typu o dłuższym okresie działalności i liczniejszej kadrze pracowników etatowych”².

Obecnie, oprócz OBN, działalność dydaktyczną i naukowo-badawczą prowadzą: Wyższa Szkoła Inżynierska w Koszalinie, Wyższa Szkoła Nauczycielska w Słupsku, Stacja Naukowa PTH w Słupsku, Instytut Ziemiaka w Bobinie, Instytut Elektroniki w Koszalinie i szereg innych placówek. Na terenie województwa, głównie w Koszalinie i Słupsku, pracuje obecnie (dane orientacyjne): jeden profesor, 15 docentów i około 60 doktorów. Grupa około 25-osobowa uczestniczy w seminariach doktoranckich, w tym 8 współpracowników Pracowni Historycznej OBN, 7 — Socjologicznej i 8 Geograficzno-Ekonomicznej. Zarówno więc dotychczasowy stan liczbowy pracowników ze stopniami naukowymi, jak i liczba doktorantów świadczą nieźle o umocnieniu się koszalińskiego środowiska naukowego. Niemała w tym zasługa Ośrodka Badań Naukowych KTSK, przy pomocy którego stosunkowo liczne grono uzyskało tytuły naukowe i zasililo powstające uczelnie oraz placówki naukowo-badawcze.

Na przestrzeni zaledwie kilku lat sytuacja uległa więc zasadniczej poprawie, co znalazło również korzystne odbicie w działalności Ośrodka. Inspiracyjna i patronacka rola OBN z każdym rokiem wzrasta. Potrzeby rozwijających się uczelni i placówek naukowo-badawczych są duże. Ośrodkowi przybyło więc jeszcze jedno bardzo ważne zadanie: współdziałanie w przygotowaniu kadr naukowych dla wyżej wymienionych jednostek. Plany badawcze, możliwość publikowania wyników własnych studiów, możliwość uzyskania pomocy fachowej oraz finansowej — wciągają grono współpracowników, zwłaszcza podnoszących swoje kwalifikacje. Wszystkie osoby współdziałające z Ośrodkiem korzystają z fachowych porad i konsultacji członków Rady Naukowej i pracowników etatowych, ze zbiorów biblioteki, a w przypadku prowadzenia kosztowniejszych badań — także z pomocy finansowej.

Przedstawione wyżej w ogólnym zarysie wyniki pracy stały się podstawą przyznania Ośrodkowi Badań Naukowych przez Komitet Nauki i Techniki prawa zatrudniania pracowników naukowo-badawczych. Z wnioskiem w tej sprawie wystąpiło Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Koszalinie po zasięgnięciu opinii Rady Naukowej OBN, Komisji Koordynacyjnej Instytutów Ziem Zachodnich i Wydziału I PAN. To istotne dla regionu wydarzenie otwiera nowy etap w rozwoju Ośrodka.

W latach następnych OBN zamierza jeszcze ściślej niż dotychczas wiązać swoje poczynania z praktycznymi potrzebami regionu i to nie tylko w dziedzinie nauk humanistycznych, które niewątpliwie nadal będą dominować, lecz także — i to w coraz szerszym zakresie — różnych dziedzin gospodarki, turystyki oraz problematyki kulturalno-oświatowej. Jest to podyktowane chęcią przyjęcia z pomocą władzom gospodarczym i instytucjom kulturalnym w rozwiązywaniu ważniejszych problemów, których dostarcza codziennie życie.

W wyniku umocnienia organizacyjnego oraz zdobytych doświadczeń w minionym pięcioleciu, kierunki badań, działalności wydawniczej i popularyzatorskiej będą ulegały stalemu wzbogaceniu i rozszerzaniu. Z uwagi na skromne jeszcze możliwości (kadrowe, finansowe i warsztatowe) poszczególne pracownie skoncentrują swoją uwagę na kilku wybranych problemach, może nie zawsze najważniejszych z punktu widzenia praktycznych potrzeb regionu, jednakże jedynie możliwych przy obecnym wyposażeniu i gronie skupionych wokół Ośrodka współpracowników. Czynniki te determinują w poważnym stopniu profil i zakres tematyczny podejmowanych badań.

Zamierzenia badawcze na 1972 r. i na lata następne w znacznie szerszym niż

² J. Rupińska, *Działalność Ośrodka Badań Naukowych w Koszalinie w 1967 r.*, *Rocznik Koszaliński* nr 4, Koszalin 1969, s. 346; W. Markiewicz, *Rola i zadania Ośrodka Badań Naukowych w Koszalinie*, „Pobrzeże” nr 26/1971.

dotychczas zakresie uwzględniają rzeczywiste, praktyczne potrzeby regionu. Konieczność podejmowania różnorodnej problematyki współczesnej zwłaszcza społeczno-gospodarczej, to najczęściej powtarzające się i wypowiedane coraz głośniejsze postulaty pod adresem OBN³. Dlatego też naczelną zasadą przestrzeganą w codziennej działalności Ośrodka będzie możliwie jak najpełniejsze słuźenie swojemu regionowi. Wymaga to zacieśnienia kontaktów i szerokiego współdziałania w doborze tematyki badawczej z różnorodnymi stowarzyszeniami naukowymi, placówkami kulturalno-oświatowymi i jednostkami gospodarczymi.

Zatem nie zmiernając do zmiany wykształconego już profilu działania OBN, trzeba położyć szczególnie silny akcent na problematykę współczesną, na którą istnieje stosunkowo największe zapotrzebowanie. Zapoczątkowane wcześniej badania powinny być oczywiście kontynuowane i zakończone, tym niemniej zachodzi pilna potrzeba podjęcia wielu nowych tematów.

Pracownia Historyczna zajmuje się m. in.: najnowszymi dziejami ziem województwa koszalińskiego, w tym zagadnieniami związanymi z organizacją władzy ludowej, z działalnością partii i stronnictw politycznych, rozwojem różnych dziedzin życia gospodarczego; szczegółowymi badaniami monograficznymi rozwoju niektórych miast i powiatów, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki najnowszej.

W dalszym ciągu będą oczywiście kontynuowane badania nad wcześniejszymi dziejami ziemi koszalińskiej, zwłaszcza nad okresem międzywojennym i okresem rządów hitlerowskich na Pomorzu Zachodnim. Dalszych badań wymagają przede wszystkim takie zagadnienia jak: położenie i rola robotników sezonowych, robotników przymusowych i jeńców wojennych w gospodarce Niemiec, zbrodnie hitlerowskie, przejawy ruchu oporu, funkcje radia i prasy hitlerowskiej w polityce wojennej itp.

Pracownia Socjologiczna na czoło wysuwa następujące problemy badawcze: różne aspekty funkcjonowania placówek kulturalno-oświatowych, kształtowanie się modelu społeczno-kulturowego w regionie, społeczno-ekonomiczne problemy gospodarstw indywidualnych bez następców oraz gospodarstw ekonomicznie podupadłych, społeczne aspekty uprzemysłowienia i urbanizacji regionu.

Dwa ostatnie zagadnienia będą podejmowane wspólnie z ekonomistami, geografami i architektami.

Pracownia Geograficzno-Ekonomiczna skoncentruje się na następujących grupach tematycznych: migracje wewnętrzne i przeobrażenia strukturalne ludności, problemy zatrudnienia (1950 -1985), zagadnienia porządkowania wiejskiej sieci osadniczej, czynniki i warunki rozwoju rolnictwa, niektórych gałęzi przemysłu i innych dziedzin gospodarki, różne aspekty rozwoju turystyki.

Tej rozległej i niełatwej problematyce badawczej podporządkowane będą konsultacje i seminaria. Konieczna będzie dalsza pomoc członków Rady Naukowej i innych pracowników nauki z sąsiednich ośrodków. Realizacja tych zadań wymaga od współpracowników dalszego dokształcania i doskonalenia warsztatu badawczego.

W wyniku prowadzonych badań, analiz i ocen zostaną przygotowane do druku dalsze pozycje książkowe i inne publikacje. Celem spopularyzowania i przybliżenia społeczeństwu wyników badań, poszczególne pracownie oraz inne ognia KTSK będą kontynuować działalność odczytową. Ponadto zorganizują one szereg konferencji naukowych poświęconych m. in. problematyce gospodarki morskiej, obsługi rolnictwa, rozwoju przemysłu, turystyki i in.

³ Por. m. in.: A. Czarnik, *Na rzecz regionu*. „Pobrzeże” nr 14, kwiecień, 1970, s. 2 i 16; J. Urbanowicz, *Miejsce towarzystwa regionalnego*. „Pobrzeże” nr 17, lipiec 1970, s. 9; J. Wojciechowska, *IV Zjazd Koszalińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego*. W: *Koszalińskie Studia i Materiały*, zeszyt zatytułowany *Z koszalińskiego 25-lecia*. Koszalin 1970, ss. 163 - 169 (niektóre wypowiedzi).

Realizacja nakreślonych wyżej zadań będzie oczywiście wymagała umocnienia samego Ośrodka Badań Naukowych, Już w chwili obecnej niezbędne jest wzmocnienie kadrowe, wzbogacenie księgozbioru, polepszenie wyposażenia, a także polepszenie warunków lokalowych. Stworzenie lepszych warunków pracy przyczyni się niewątpliwie do wzbogacenia dorobku i zwiększenia efektywności różnokierunkowej działalności OBN.

Eugeniusz Zdzisław Zdrojewski

SPRAWOZDANIE Z SESJI „POLSKA — NIEMCY — EUROPA 1871 - 1971”

Instytut Historyczny Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu zorganizował w dniach 11 - 12 X 1971 r. sesję naukową poświęconą problematyce historii Niemiec na przestrzeni minionych stu lat i ich roli w Europie oraz stosunkom z Polską¹. Była to pierwsza po wojnie konferencja w Polsce przygotowana z tak dużym rozmachem na temat wspomnianego okresu w dziejach Niemiec. Asumptem stała się 100-rocznica zjednoczenia Niemiec, skłaniająca nie tylko historyków niemieckich, ale i innych krajów do refleksji nad tym wydarzeniem i jego konsekwencjami oraz późniejszymi procesami, które miały miejsce na obszarze niemieckim i nie pozostały bez wpływu na losy całej Europy. Niezależnie od tego, wydaje się, istniała rzeczywista potrzeba swoistego podsumowania dorobku historyków polskich specjalizujących się w zakresie najnowszych dziejów Niemiec, bezpośredniego skonfrontowania poglądów, przeglądu osiągnięć i niedostatków historiografii polskiej. Sesja poznańska stworzyła ku temu odpowiednie warunki i sposobną okazję.

Sesja zgromadziła przedstawicieli nauk historycznych ze wszystkich ważniejszych ośrodków w Polsce — ogółem wzięło w niej udział blisko 150 osób. Organizatorom udało się również pozyskać do aktywnej współpracy historyków innych krajów, choć w skromniejszym zakresie niż to zamierzono. W trakcie dwudniowych obrad ogłoszono 17 referatów, w tym 7 referatów przedłożyli goście zagraniczni. Wśród referentów polskich dominowali naukowcy środowiska poznańskiego (7 referatów), co było o tyle uzasadnione, że Poznań stanowi silne centrum niemcoznawcze. W dyskusji zabrało głos 27 osób.

Referaty w zasadzie nie wykraczały poza problematykę lat 1871 - 1939, przy czym okresy 1871 - 1918 i 1919 - 1939 potraktowano mniej więcej równomiernie. W sumie jednak nie poruszono ani w referatach, ani — siłą rzeczy — w dyskusji problematyki okresu po II wojnie światowej, który przecież poważnie rzutuje na stuletnie dzieje Niemiec, pozwala je ujrzeć w nowych, szerszych perspektywach. Był to niewątpliwie mankament sesji, spowodowany po części nieprzybyciem dwóch zapowiadzianych referentów: prof. W. Markiewicza i M. Wojciechowskiego². Poza ramy chronologiczne sesji wybiegał natomiast referat prof. G. Labudy³ (X - XIX w.), stanowił on jednak konieczne wprowadzenie do problematyki, która leżała w centrum obrad.

Prof. Labuda wyróżnił trzy możliwe spojrzenia na procesy rozbicia i jedności Niemiec. Pierwsze, właściwe historiografii niemieckiej, koncentrowało się wokół pytania o znaczenie i wpływ zjednoczenia na rozwój społeczeństwa i państwa niemieckiego. Inny nurt reprezentowały historiografie państw sąsiadujących z Niemcami, zajmujące się z reguły tym zagadnieniem w sposób fragmentaryczny. Trzecie

¹ Przewiduje się opublikowanie materiałów sesji, referatów, głosów w dyskusji i złożonych do protokołu. Niniejsze sprawozdanie sygnalizuje wyłącznie problematykę referatów i niektórych wystąpień w dyskusji.

² Prof. W. Markiewicz miał mówić na temat: *Perspektywy niemieckiej demokracji (analiza socjologiczna)*, a prof. M. Wojciechowski — *Niemcy w polskiej myśli politycznej 1939 - 1970*.

³ G. Labuda, *Procesy rozbicia i zjednoczenia w rozwoju Niemiec od X do XIX wieku*.